

UDK:1.008.27

Sanoat RAHMONOVA,
Toshkent davlat transport universiteti tayanch doktoranti
E-mail: sanoatrahmonova1211@gmail.com

TDTTrU professori, f.f.d J.Ramatov taqrizi asosida

THE PATH OF DEVELOPMENT OF SPIRITUAL AND CULTURAL REFORMS IN UZBEKISTAN AND ITS SOCIO- PHILOSOPHICAL ANALYSIS

Annotation

This article finds practical confirmation that the path of development of spiritual and cultural reforms in Uzbekistan and its socio-philosophical analysis and the path of development of spiritual and cultural reforms are chosen as the right path today as the main factor in ensuring the development of New Uzbekistan. Reforms based on ensuring the stability of socio-political and economic reforms in society as a result of spiritual and cultural updates. the mention is scientifically revealed.

Key words: New Uzbekistan, spiritual and cultural reforms, the third Renaissance, the perspective of the country, the perfection of personality, the prosperity of the motherland, the tranquility of the land, the welfare of the people, culture, literature and art.

ПУТЬ РАЗВИТИЯ ДУХОВНО-КУЛЬТУРНОЙ РЕФОРМЫ В УЗБЕКИСТАНЕ И ЕЕ СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ

Аннотация

В данной статье находит свое практическое подтверждение то, что путь развития духовно-культурных реформ в Узбекистане и его социально-философский анализ, а также то, что путь развития духовно-культурных реформ на сегодняшний день выбран как правильный, как основной фактор обеспечения развития нового Узбекистана. Реформы, основанные на обеспечении устойчивости социально-политических и экономических реформ в обществе в результате духовно-культурного обновления. остановившись на научно раскрыто.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, духовно-культурные реформы, третье возрождение, перспективы страны, совершенствование личности, процветание Родины, мир в стране, благосостояние народа, культура, литература и искусство.

O'ZBEKISTONDA MA'NAVIY-MADANIY ISLOHOTLARNING RIVOJLANISH YO'LI VA UNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI

Аннотatsiya

Ushbu maqolada O'zbekistonda ma'naviy-madaniy islohotlarning rivojlanish yo'li va uning ijtimoiy-falsafiy tahlili hamda Yangi O'zbekiston taraqqiyotini ta'minlashning asosiy omili sifatida bugungi kunda, ma'naviy-madaniy islohotlarning rivojlanish yo'li to'g'ri yo'l sifatida tanlanganligi o'zining amaliy tasdig'ini topmoqda. Ma'naviy-madaniy yangilanishlar natijasida jamiyatda ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy islohotlar barqarorligini taminlash asosidagi islohotlar. Haqida to'xtalib, ilmiy jihatdan ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, ma'naviy-madaniy islohotlar, Uchinchi Renessans, mamlakat istiqboli, shaxs kamoli, vatan ravnaqi, yurt osoyishtaligi, xalq farovonligi, madaniyat, adabiyot va san'at.

Kirish. Bugun biz Uchinchi Renessans poydevorini barpo etish yo'lidan borar ekanmiz, o'tgan yillar tarix uchun va mamlakatimiz uchun butun bir tarixiy davr bo'ldi. Hozirgi islohotlar yillarida o'z o'tmishimizni, o'z madaniyatimizni xolisona bilib olish, jahon hamjamiyati, tarix oldidagi vazifamizni anglab olish davri bo'ldi: "Biz bugun xalqimizning xohish-irodasi bilan tanlab olgan, istiqloq yillarida bosib o'tgan og'ir va mashaqqatli, shu bilan birga, g'oyat sharaflil yo'limizni sarhisob qilar ekanmiz, tarixan qisqa bir davrda o'z taqdirimizni o'zimiz hal etish, jahon hamjamiyatida munosib o'rin egallash, milliy davlatchiligimizni, azaliy qadriyat va urf-odatlarimizni, muqaddas dinimizni tiklash, inson huquq va erkinliklarini ta'minlash borasida ulkan yutuq va marralarni qo'lga kiritganimizni faxr bilan tilga olamiz".

Yangi O'zbekiston taraqqiyotini ta'minlashning asosiy omili sifatida bugungi kunda, ma'naviy-madaniy islohotlarning rivojlanish yo'li to'g'ri yo'l sifatida tanlanganligi o'zining amaliy tasdig'ini topmoqda. Ma'naviy-madaniy islohotlar mamlakat istiqboli, shaxs kamoli, vatan ravnaqi, yurt osoyishtaligi, xalq farovonligi yo'lida fuqarolarni jipslashtiruvchi kuch deya baholanildi. Bu bejiz emas, albatta. Chunki ma'naviy-madaniy yangilanishlar natijasida jamiyatda ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy islohotlar barqarorligini taminlash mumkin. Shundaygina, ma'naviy-ma'rifiy islohotlar mamlakat taraqqiyotida mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonlaridan mamlakatimizda Uchinchi renessans poydevorining nazariy konsepsiyasini ishlab chiqar ekanlar, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan har bir sohada islohotlar ma'naviy-madaniy islohotlar bilan uyg'un holatda olib borilishi kerakligini ilmiy asoslab berdilar. Bu boradagi qarashlarni biz Birinchi Prezidentimiz Islom Karimovning "O'zbekistonning o'z istiqloq va taraqqiyot yo'li" nomli asarlarida ilmiy-nazariy asoslarini aks ettirilganini ko'rishimiz mumkin. Bu asar hajmi jihatdan kichik bo'lsada, ammo

mamlakatimizda yangi jamiyat qurishning ilmiy- fundamental asoslari keltirilgan bo'lib bu yo'lda ma'naviy-ma'rifiy islohotlarning o'rniga alohida to'xtalib o'tilgan. Umuman olganda ushbu asar mamlakatimizda ilmiy asoslangan yangi jamiyat qurishning dasturi bo'lib xizmat qildi. Nega deganda, undagi ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy hayotni qayta qurish sohasida ilgari surilgan barcha fikrlar o'tgan davrda o'zining amaliy isbotini topdi va jamiyatimiz tubdan yangi bosqichga ko'tarilishini ta'minlab berdi. "Biz, - degan edi Shavkat Mirziyoyev, - Barchamizga ayonki, O'zbekiston boy qazilma va tabiiy resurslarga, qudratli iqtisodiy va insoniy salohiyatga ega. Biroq bizning eng katta boyligimiz - bu xalqimizning ulkan intellektual va ma'naviy salohiyatidir.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot olib borish davomida tizimlilik, nazariy-deduktiv xulosa chiqarish, analiz va sintez, tarixiylik va mantiqiylik, qiyosiy-komparativistik tahlil kabi ilmiy pedagogik tamoyillardan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, uning xulosalaridan ma'naviy tafakkurni kengaytirishda, mustaqil fikrni shakllantirishda, ma'naviyat fanida, ruhiy tahlilga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantirishda foydalanish mumkin.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Bu salohiyatni yaratish va yanada ko'paytirishda hurmatli ziyolilarimiz - ilm-fan va texnika namoyandalari, birinchi navbatda qadrlil va hurmatli akademiklarimiz, madaniyat, adabiyot va san'at, sport sohalarining vakillari butun vujudini berib, fidokorona mehnat qilayotganlarini biz yaxshi bilamiz va yuksak qadrlaymiz". Bu haq gap. Chunki xalq ma'naviyatini uning ma'naviy tafakkur shaklini o'nglanmaguncha, biror bir sohada u ijtimoiy, siyosiy, yoki iqtisodiy soha bo'ladimi qaysi sohada bo'lishidan qat'iy nazar jiddiy o'zgarishlar bo'lishi dargumon. O'tgan asrlar mobaynida olib borilgan ma'naviyat va madaniyat sohasidagi islohotlar yo'lini tahlil qilar ekanmiz, ma'naviyat va iqtisod bir-birini inkor etmasligini, balki bir-birini quvvatlab, o'zaro ta'sirlanib rivojlanib borishini guvohi bo'lamiz. Shu o'rinda ma'naviyat va

iqtidos taraqqiyotimizning ikkita mustahkam qanotiga aylandi desak mubolag'a bo'lmaydi.

Dastlab, mamlakatimizni ma'naviy-madaniy islohotlarning o'ziga xos to'rtta asosiy negizi asoslandi. Quyda bu negizlarni ko'rib o'tamiz:

- umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik;
- xalqimizning ma'naviy merosini mustahkamlash va rivojlantirish;
- insonning o'z imkoniyatlarini erkin namoyon qilishi;
- vatanparvarlik".

Biz yuqorida keltirilgan ushbu to'rt asosiy negizning har biriga to'xtalib o'tsak, jamiyatning milliy-ma'naviy yangilanishi, deganda nimani tushunish kerak? Uning jamiyat taraqqiyotidagi ta'siri nimada? degan savollarga javob topgan bo'lamiz. Zero, ushbu konsepsiyada mustaqil jamiyatgina yuksak ma'naviyatga, axloqiy qadriyatlarga, faol fuqaro pozitsiyasiga erishishi mumkinligi, xalqning ma'naviy, ijtimoiy, iqtisodiy siyosiy, bilim darajasi ushbu sohalarining barchasi bilan chambarchas bog'liqligi nazarda tutilgan. Har bir xalq, o'zining boy tarixi, ma'naviy kamoloti, ma'daniyatini o'rganish jarayonida va milliy va tarixiy qadriyatlarni tiklash masalalariga doimiy diqqat-e'tibor qaratishi natijasida mamlakatda demokratik islohotlarni amalga oshirishi mumkin.

Birinchidan, umuminsoniy qadriyatlarga sodiqlik. Umuminsoniy qadriyatlar – jahondagi barcha odamlar, xalqlar va davlatlar uchun umumiy qadrlash mezonini hisoblanadi va umumbashariy ahamiyatga ega bo'lgan qadriyatlar tizimini o'zida ifoda etadi. Umumbashariy qadriyatlar negizida har bir xalqning milliy qadriyatlarini shakllanadi. Qadriyatlar esa ajdodlar va avlodlar o'rtasidagi madaniy ko'priklar bo'lib har bir xalqning urf-odat, ananalarini o'zligini o'zida mujassam etadi. Umumbashariy qadriyatlar har bir millat har bir xalq uchun birdek qadrlanib bo'lib xalqlarni yakdil bir g'oya atrofida birlashishini ta'minlaydi.

Ikkinchidan, xalqimizning boy ma'naviy merosini o'rganish va uni rivojlantirish masalasidir. Avvalambor, ma'naviy meros tushunchasiga to'xtalib o'tsak, ushbu masalaga oydinlik kiritgan bo'lamiz. "Ma'naviy meros – ma'naviy taraqqiyot mahsuli, inson aql-zakovati bilan yaratilgan, kelajak avlodni ezgu taraqqiyot sari yetaklash xususiyatiga ega bo'lgan, kishilarning ongi va dunyoqarashining o'sishi, olamni bilish va o'zlashtirish borasidagi sa'y-harakatlariga kuch-quvvat beradigan ajdodlardan avlodlarga o'tib kelayotgan azaliy qadriyatlar majmui", deb ta'riflanadi.

Bizningcha, har bir xalqning ma'naviy va madaniy saviyasi asosan ma'naviy boyligi, milliy va umuminsoniy qadriyatlar yig'indisidan tashkil topadi. Ma'naviy meros – o'tmish ajdodlarimizning yutuqlaridir. Uni to'la egallash va rivojlantirish esa yosh avlodning vazifasidir. O'z madaniy merosi, qadriyatlarini bilmaslik yoki mensimaslik – madaniyatsizlik belgisi. Ularni boyitib, yuksak darajaga ko'tarishga intilmaslik esa millat va uning istiqboli uchun katta ziyon yetkazadi.

Xullas, ma'navi-ma'rifiy sohalaridagi islohotlardan ko'zlangan asosiy maqsad asrlar davomida ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan boy moddiy-ma'naviy yodgorliklar, tarixiy qadamjolar, diniy qadriyatlar, milliy urf-odat va ananalarni asrab avaylash kelajak avlodga munosib shaklda yetkazishdir. Zero o'z tarixini o'z o'tmishini bilmagan insonning yetqilikka real yondashishi dargumon. Bu boradagi yangilanishlarni bosqichma-bosqich tizimli shaklda amalga oshirish, qadimiy va zamonaviy xalq qadriyatlarini, adabiyoti va san'atini bilish va rivojlantirish, o'zbek tilini taraqqiy ettirishni maktabgacha ta'lim tizimidan boshlab ta'limning barcha bosqichlarida amalga qo'llash, ta'lim va tarbiya tizimini yaxlit bir tizim sifatida umumlantirib amaliy hayotga tadbiq etish – bularning barchasi, mening fikrimcha aynan xalqimizning ma'naviy merosini mustahkamlash va uni rivojlantirish konsepsiyasining asosiy jihatlaridir. Bu masala yangi tahrirdagi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida: "Har kimga ilmiy, texnikaviy va badiiy ijod erkinligi, madaniyat yutuqlaridan foydalanish huquqi kafolatlanadi. Intelktual mulk qonun bilan muhofaza qilinadi. Davlat jamiyatning madaniy, ilmiy va texnikaviy rivojlanishi haqida g'amxo'rlik qiladi". Bu g'amxo'rlikka javoban, "O'zini O'zbekiston fuqarosi hisoblagan har bir inson xalqining ma'naviy, tarixiy, madaniy, ilmiy va tabiiy

merosini asrab-avaylashi shart. Tarixiy, ma'naviy, madaniy, ilmiy va tabiiy meros davlat tomonidan muhofaza qilinadi". deb qonuniy yo'l bilan ham mustahkamlanib qo'yilgan.

Uchinchidan, insonning o'z imkoniyatlarini erkin namoyon qilish masalasi. Ma'naviyat insonni kamolotga yetaklaydigan botiniy va zohiriy kuch bo'lib, shaxs kelajakda kim bo'lib ulg'ayishini, uning qalbida vatanga muhabbat, yurtga sadoqat, kasbga layoqat, kabi ezgulik urug'larini qadaydigan, inson ruhiy olamining asosiy mezonini ekanligini yuzaga chiqaruvchi konseptual g'oya ekanligini ilmiy asoslaganligi so'zimiz isbotidir.

Bugungi kunda insonning o'z ichki imkoniyatlarini erkin namoyon qilish masalasi hamon dolzarbligicha qolmoqda chunki bu imkoniyatni yuzaga chiqarib berib erkin fuqaro ma'naviyatini, ozod shaxsni shakllantirish masalasini yechishning imkoni yo'q. shu o'rinda ta'kidlash joizki, insonning o'z imkoniyatlarini erkin namoyon qilish negizi boshqa negizlar bilan o'zaro chuqur uyg'unlikka ega. Mamlakatimizda har bir insonning haqiqiy erkinligini ta'minlash maqsadida milliy ma'naviyatini yanada rivojlantirishga kata e'tibor qaratilayotganligida ko'rshimiz mumkin. Zero, o'zligini anglamagan, o'tmish saboqlaridan yetarlicha xulosa chiqarmagan voqelikdagi munosabatlar xolis fikr bildiray olmaydigan inson fikran hur va erkin bo'la olmaydi. Fikrimizcha, mustaqillik tufayli bir tizimdan ikkinchi tizimga o'tish davrida o'zlikni anglashning o'ziga xos ko'rinishlarini anglamasdan ma'naviy yuksalish va taraqqiyot darajasini anglab bo'lmaydi. Yuksak rivojlangan jamiyat esa o'zligini anglagan shaxslardan tarkib topishi mumkin. O'zligini anglagan yoki anglay boshlagan kishigina shaxs darajasiga ko'tariladi. Demak, o'zlikni anglash, avvalo, har bir insonning shaxsi, alohida "meni" bilan bog'liq. Suqrot ta'kidlaganidek, "O'zini anglagan inson o'zi uchun nima foydali va nimalarga qodir ekanligini yaxshi tushunadi. U qo'lidan keladigan ish bilan shug'ullanish asnosida o'z ehtiyojini qondiradi va saodatga erishadi. Har qanday xato va baxtsizliklardan xoli bo'ladi. Buning natijasi o'laroq, u o'ziga odamlarni qadrlay oladi va ulardan ezgulik yo'lida foydalana oladi. Oqibatda o'zini kulfatlardan asraydi".

Bizning fikrimizcha, ma'naviyat mustaqillik uchun muhim hayotiy zaruriyatdir. O'zbekistonda ma'naviy-madaniy islohotlarning rivojlanish yo'li va uning zaruratini quyidagi yo'nalishlarda olib borsak katta yutuqlarga erishishimiz mumkin:

- ma'naviy meros va diniy qadriyatlarini chuqur o'zlashtirish, millatimizning o'z-o'zini anglashiga erishish, milliy g'urur va iftixor tuyg'ularini izchillik bilan mustahkamlash;
- mustaqillik sharoitida milliy g'oya va milliy mafkurani shakllantirish hamda uni xalqimiz dunyoqarashiga aylantirishga erishish;
- ta'lim tizimini isloh qilish, kadrlar tayyorlashning milliy dasturini amalga oshirish asosida barkamol avlodni tarbiyalash, sog'lom avlod dasturini amalga oshirish asosida jismonan baquvvat, ruhi, fikri sog'lom, iymon-e'tiqodi butun, bilimli, ma'naviyati yuksak, mard va jasur vatanparvar avlodimizni shakllantirish;
- milliy – ma'naviy salohiyatimizning jahon sivilizatsiyasidagi o'rini tiklash va bugungi kunda ma'naviyat, ma'rifat, fan, texnika, texnologiya yutuqlarini chuqur o'zlashtirish asosida hozirgi zamon umumjahon ma'naviyati tizimi rivojiga hissa qo'shish;

- yoshlar ma'naviyatini milliy istiqloq g'oyalari bilan boyitib borish, ular ongida mafkuraviy immunitetni kuchaytirish;
- insoniyatning asrlar davomida yaratgan va umumjahon mulkiga aylangan barcha boyliklarni milliy-ma'naviy salohiyatimizning ajralmas qismiga aylantirish kabilardir.

Xulosa va takliflar. Xulosa o'rinda shuni aytish mumkinki, Istiqloq yillarida yurtimizda amalga oshirilgan ma'naviy islohotlarning butun qamrovini ko'rsatish, ma'naviy sohadagi o'zgarishlar samaralarining mustaqil taraqqiyotimizda tutgan o'rini va ahamiyatini, qolaversa, istiqboldagi vazifalarimizning mazmun-mohiyatini to'liq ochib berish bilan cheklanib qolmasdan, bu islohotlarni munosib davom ettirish oldimizda turgan eng asosiy vazifalardan biridir. Zero, —Ma'naviyat – uzluksiz harakatdagi jarayondir. Fikr, tafakkur, his-tuyg'u tinim bilmaganidek, ularning mahsuli o'laroq ma'naviyat ham doim o'zgarish va yangilanishda bo'ladi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-sonli Farmoni/<https://lex.uz/docs/-5841063>
2. Ergashev I. O'zbekistonda demokratik jamiyat qurish nazariyasi va amaliyoti. –T.: "Navro'z", 2005, 136-b.
3. Rahmonova, S. (2023). Dynamics and main directions of spiritual and cultural eforms implemented in Uzbekistan. Modern Science and Research, 2(10), 850-854.

4. Rahmonova, S. (2023). Yangi O'zbekistonda ma'naviy-madaniy islohotlar. Current approaches and new research in modern sciences, 2(10), 40-43.
5. Rahmonova, S. (2023). Yuksak ma'naviyatli avlod-uchinchi renessans bunyodkorlari. Наука и технология в современном мире, 2(3), 76-79.
6. Rahmonova, S. (2024). The reforms implemented in new uzbekistan are the foundation of the third Renaissance. Modern Science and Research, 3(2), 394-399.
7. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. SPAST Reports, 1(7).